

Serdar Korucu: Trabzon'un Camiye Dönüştürülen Kiliseleri

Posted on 05/05/2018

“Görüldüğü gibi mimari yapısı bizim Türk mimarisine uygun değil. Bunu gören insanlar ‘Burada kilise mi yapılıyor?’ diye soruyorlar. Karadeniz vatandaşı olarak bize kilise görünümlü cami uygun değil”.

Bu sözler, DHA'nın Trabzon'un Ortahisar ilçesindeki Molla Halil Camii ile ilgili “yöre sakinlerinden” birine ait. Ancak bölgede zaten pek çok cami, uzmanlar tarafından Bizans İmparatorluğu'nun önemli bir “uç karakolu” diye nitelenen Trebizond İmparatorluğu'ndan kalma kiliselerden dönüştürüldü.

Trabzon'un merkezinde yer alan ve bugün cami olarak kapılarını açan Bizans kiliselerinin başında Ayasofya, Panagia Khrysokefalos (Ortahisar Camii) ve Aziz Eugenios (Yeni Cuma Camii) geliyor. Bu yapılar geçen yüzyılın başında da tartışma konusuydu. Çünkü 1916-1917 arasında bölge Rus hakimiyeti altında bulunuyordu.

Rus güçleri Trabzon'u ele geçirdiğinde Türkler tarafından inşa edilen bütün camilerde Müslüman ibadetlerinin devam etmesine izin veriyordu ancak kiliselerden dönüştürülen camiler için ise kararnameler yayınlanacaktı. Başta Ayasofya, Panagia Khrysokefalos ve Aziz Eugenios olmak üzere yedi kilisede arkeolojik çalışmalar yapılacak ve artık Müslüman ibadetleri bu yapılarda yapılmayacaktı. Arkeolojik çalışmalar sona erdikten sonra kilise olarak kapılarını açacaklardı.

Rusların bölgede başlattığı araştırmalar sırasında, 1916 yılında Trebizond İmparatoru III. Aleksios Megas Komnenos'un defin yeri, Rus arkeolog Fyodor Uspenski tarafından,

Trebizond hanedanı üyeleri ve üst düzey din adamlarının mezarlarının bulunduğu Panagia Khrysokefalos'un bahçesinde keşfediliyordu. İlginç olansa bu imparatorun mezarının, Trabzon'un Osmanlılar'ın eline geçmesi sırasında bir yeniçeri askeri olduğu sanılan efsanevi Osmanlı kahramanı Hoşoğlan'ın türbesinde bulunmasıydı. Rus uzmanlar türbenin aslında Trebizond İmparatoru'na ait olduğunu fark ettikten sonra ölmüş imparator şerefine kilisede ayin düzenleniyordu. Fakat tüm bu süreç Rus güçlerinin 1917'deki Ekim Devrimi sonrasında 17-18 Aralık'ta imzalanan Erzincan Anlaşması sonucu bölgeden çekilmesi ile tamamen değişecekti.

1918'den sonra Bizans kiliselerinin büyük bölümü hala cami olarak kullanılıyor. Ancak aralarında durumu tartışmalı tek yapı Ayasofya. Geç Bizans kiliselerinin güzel bir örneği olan Ayasofya, 1461'de Fatih Sultan Mehmet tarafından şehir Osmanlı topraklarına katılırken camiye çevrilmişti.

1. Dünya Savaşı döneminde depo ve hastane olarak da kullanılan yapı, bölgedeki diğer Bizans kiliselerinden farklı olarak 1958-1962 yılları arasında restore edildi ve 1964'te müze olarak kapılarını açtı. Ancak Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün, yapının Fatih Sultan Mehmet Vakfı'na ait olduğu gerekçesiyle açtığı davanın 2012 yılında sonuçlanması üzerine eser devredildi. 5 Temmuz 2013'teyse Ayasofya Cuma namazı kılınarak camiye dönüştürüldü. Fakat tartışma sona ermedi. Çünkü Ayasofya bugün artık turistlerin ilgisini daha az çekmekte ve bu durum da esnafı etkilemekte.

2017 yılının Aralık ayında çıkan bir başka DHA haberine göre talepleri Ayasofya'nın yeniden müzeye dönüştürülmesi: "Bizim de işlerimiz iyiydi. Burası camiye dönüştürülünce turistler gelmemeye başladı. Tur otobüslerinin adresi burasıydı. Burası yeniden müzeye dönüştürülse ilimizin ziyaretçi sayısı artacaktır".

Kaynak: bianet.org

